

РЕЦЕНЗІЇ

Володимир Горак
(м. Київ)

**МОЛЧАНОВ В.Б.
ЖИТТЄВИЙ РІВЕНЬ ЧИНОВНИКІВ
ПРАВООХОРОННИХ УСТАНОВ В УКРАЇНІ
В XIX – НА ПОЧАТКУ XX СТ.
– К, 2007. – 113 С.: Іл. 38.**

Однією з головних сфер життя будь-якої країни і будь-якого суспільства була, є і буде сфера матеріального добробуту. Саме від її стану на тому чи іншому історичному етапі значною мірою залежать інші сфери суспільного життя, насамперед – соціально-політична. Адже саме конкретна якість матеріального життя людей визначає або соціальну стабільність і, як наслідок, суспільний спокій, або ж соціальну напругу і навіть суспільні перевороти, які, як свідчить історичний досвід, не завжди бувають позитивними.

У цьому зв'язку факт написання кандидатом історичних наук В.Б. Молчановим наукової праці "Життєвий рівень чиновників правоохоронних установ в Україні у XIX – на початку XX ст." є цілком схвальним. Актуальність дослідження також посилюється й тим, що до створення цієї праці подібна наукова розробка була відсутня у вітчизняній історіографії.

Рецензована праця, на нашу думку, має цілу низку позитивних аспектів. Насамперед це те, що авторові вдалося, використовуючи на солідну джерельну базу, досить детально відтворити рівень життя співробітників правоохоронних органів України у складі Російської імперії в XIX – на початку XX століття. Зокрема, ми вважаємо загалом вдалою спробу В.Б. Молчанова показати конкретний матеріальний добробут різних категорій чиновників царських правоохоронних органів у ієрархічному розрізі – від їх найвищої ланки до найнижчої. Автор цілком правомірно підводить читача до природного висновку про кричущу нерівність добробуту правоохоронців, які перебували на різних щаблях царської правоохоронної системи.

Як позитивний момент дослідження слід відзначити й те, що дослідник підходить до питання про джерела матеріального добробуту царських чиновників досить широко, розуміючи під ними не тільки офіційну заробітну плату, а й також різні тіньові доходи, передовсім ті, що привласнювалися ними шляхом корупційних відносин. Розкриття автором цього питання переконливо свідчить, що таку безумовно потужну й перспективну державу, як царська Росія, аж ніяк не слід ідеалізувати, як це роблять деякі сучасні професійні історики.

Слід визнати позитивною також і спробу В.Б. Молчанова розкрити досліджуване коло питань і в регіональному аспекті. За його справедливою думкою, не можна вести мову про матеріальний добробут чиновників правоохоронних органів в Україні загалом, тому що цей добробут був різним у її різних регіонах. Зміст

дослідження також безумовно виграє від наявності цілої низки зведених таблиць, які, з одного боку, вдало узагальнюють викладений матеріал із різних аспектів теми, а з іншого – полегшують читачеві сприйняття питань, які порушив у своїй праці дослідник.

Водночас рецензована праця В.Б. Молчанова не позбавлена різних недоліків. Насамперед, на нашу думку, авторові не завжди вдалося розкрити співвідношення між номінальною заробітною платою того чи іншого чиновника і конкретним рівнем цін на товари та послуги, наявні в досліджуваній хронологічній період. А це – принципово важливе питання, бо сама по собі номінальна заробітна плата, взята у відриві від цінових реалій, як правило, далеко не повністю визначає реальний рівень життя тієї чи іншої людини. Крім того, у дослідженні питання про матеріальний добробут співробітників царських правоохоронних органів не завжди розглядається в історичній динаміці. А тому часто-густо незрозуміло, чи залишався цей добробут постійним, чи, навпаки, збільшувався або ж зменшувався впродовж років. Крім того, слід додати, що дослідник досить часто цитує різних істориків та економістів, але в деяких випадках не зрозуміло, чи поділяє він особисто ту чи іншу думку.

Висловлені зауваження, проте, не впливають на загальну позитивну оцінку праці В.Б. Молчанова, яка є безумовним кроком уперед у плані досліджуваної проблематики і являє собою цінне джерело для вивчення й розуміння складних процесів економічного життя в Україні в дореволюційний період.